

Georg Wilhelm Fryderyk Hegel. Część druga: wpływ i recepcja

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Maria Janion, *Kraśński a Hegel*.
- Źródło: Czesław Miłosz, *Traktat poetycki (fragmenty)*.
- Źródło: Georg Wilhelm Friedrich Hegel, *To oto, Fenomenologia ducha*.
- Źródło: *III. Duch Dziejów*, [w:] Czesław Miłosz, *Traktat poetycki (fragmenty)*.
- Źródło: Ryan M Smith, *Slavoj Žižek i jego krytyka filmowa jako kontynuacja twórczości Hegla*, 11.02.2018 r., dostępny w internecie:
<https://medium.com/@ryanmsmith/slavoj-%C5%BEi%C5%BEek-and-how-his-film-criticism-is-a-continuation-of-hegels-work-f5397b664708> [dostęp 9.03.2021 r.].

Georg Wilhelm Fryderyk Hegel. Część druga: wpływ i recepcja

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Zdanie Hegla „Co jest rozumne, jest rzeczywiste; a co jest rzeczywiste, jest rozumne” stanowiło punkt sporny jego uczniów z tzw. prawicy heglowskiej i lewicy heglowskiej. Dla pierwszych było to usankcjonowanie istniejącego państwa pruskiego, dla drugich wezwanie do rewolucyjnej zmiany ustroju. Filozofia Hegla stała się inspiracją do budowania koncepcji nowego, lepszego świata dla Dawida Friedricha Straussa, Ludwiga Feuerbacha, a także dla Karola Marksa i Fryderyka Engelsa.

Twoje cele

- Poznasz recepcję filozofii Hegla i stanowiska jej kontynuatorów.
- Przeanalizujesz znaczenie poglądów Hegla dla rozwoju myśli społecznej i historycznej.
- Prześledzisz wpływ Hegla na filozofię i literaturę.

Przeczytaj

Źródła

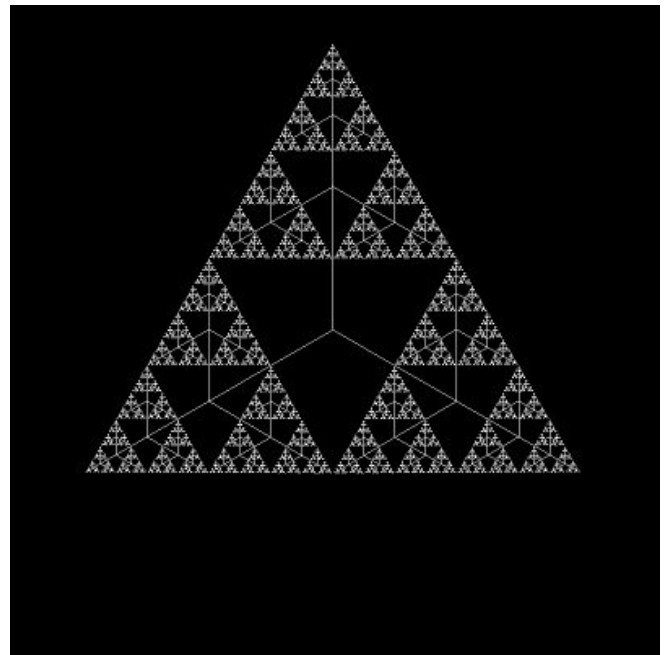
„KAŻDA FILOZOFIA JEST MYŚLĄ SWEGO CZASU.”

GEORG WILHELM FRYDERYK HEGEL

Sąd dotyczący związku filozofii z jej determinantami czasu, w którym powstała.

Źródło: Englishsquare.pl Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Filozofia Hegla jest kontynuacją tzw. klasycznej (idealistycznej) filozofii niemieckiej, którą zapoczątkował krytycyzm Immanuela Kanta, a rozwinął Johann Gottlieb Fichte jako odkrywca „Ja [absolutnego](#)”. Podstawowe pytanie postawione przez Hegla dotyczyło relacji pomiędzy podmiotem a przedmiotem, ujętej poprzez metodę transcendentalną. Metodzie tej, którą posługiwali się jego poprzednicy, zarzucił subiektywizm, niemożność zniesienia na jej gruncie opozycji pomiędzy podmiotem a przedmiotem, a także niemożność uwzględnienia tzw. wytworów [duchowych](#), czyli nauki, moralności i religii. W rezultacie metodę poprzedników Hegel odrzucił. Nawiązując z kolei do koncepcji Friedricha Wilhelma Josepha Schellinga,

Układ Hegla przedstawiony jest w formie trójkąta Sierpińskiego. Spekulacyjna tożsamość umysłu i natury sugeruje, że rozum i historia podążają w kierunku Absolutu, przemierzając różne etapy względnej niedojrzałości, podobnie jak drzewko lub dziecko, pokonując niezbędne przeszkody i przeszkody po drodze.

dotyczących rozumienia świata
wypełnionego przeciwieństwami, które
w konsekwencji ulegają zniesieniu
(niwelacji), Hegel określił przeciwieństwo
jako przejście w to, co inne (stawanie się
innym), czego efektem jest pojawianie się
nowych idei (myśli, przekonań, wartości).
Sensowność powstałej nowej idei podmiot
rozpoznaje, według filozofa, w jej odniesieniu do świata, pojmowanego przez Hegla
jako dynamiczna i autonomiczna całość; rozpoznanie to określa Hegel jako
„zapośredniczenie”, a jego wynikiem jest dotarcie do prawdy.

Struktura logiki Hegla wydaje się wykazywać
podobieństwo do siebie, z podsekcjami,
w ich traktowaniu bardziej szczegółowych
tematów, przypominających traktowanie
całości. Części są zachowywane i zmieniane
w ramach całości, wyprzedza koncepcję
pojawienia się we współczesnej teorii
systemów i biologii ewolucyjnej.

Źródło: licencja: CC BY-SA 4.0.

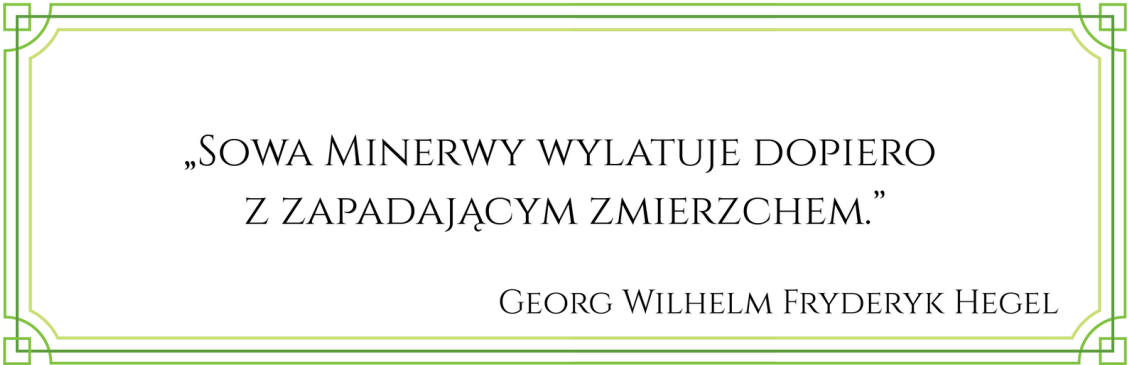
Filozofia Georga Wilhelma Fryderyka Hegla w pigułce

Georg Wilhelm Fryderyk Hegel(1770–1831) filozof niemiecki, jeden z twórców klasycznej
idealistycznej filozofii niemieckiej. W heglizmie znajdują się odpowiedzi na wszystkie pytania, jakie
w ogóle stawiać sobie może człowiek. System filozoficzny Hegla jest jednym z najbardziej
majestatycznych osiągnięć intelektualnych ludzkości.

Źródło: Englishsquare.pl Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Wpływ i recepcja

Hegel pozostawił po sobie uczniów, tzw. szkołę heglowską, która zajmowała się nie tylko kontynuacją i popularyzacją myśli mistrza. Wyodrębniły się w niej dwa odłamy: tzw. prawica i lewica heglowska. Przedstawiciele pierwszej z nich pozostali wierni doktrynom filozofa, przede wszystkim w odniesieniu do jego koncepcji teologicznych, podkreślając ich zgodność z doktryną chrześcijaństwa, a także w aspekcie społeczno-politycznym kontynuowali poglądy aprobujące istniejący porządek politycznoprawny i w zasadzie nie wnieśli do historii filozofii niczego nowego. Przedstawiciele lewicy (młodohegliści) rozwijali poglądy Hegla, akcentując panteistyczny aspekt jego doktryny i, przeciwstawiając ją tradycji teologicznej, krytykowali jednocześnie aktualny porządek polityczny, widząc w heglizmie postulaty budowania nowego, lepszego świata. Wśród nich należy wymienić Dawida Friedricha Straussa, Ludwiga Feuerbacha, a także początkowo Karola Marksa i Fryderyka Engelsa.

„SOWA MINERWY WYLATUJE DOPIERO
Z ZAPADAJĄCYM ZMIERZCHEM.”

GEORG WILHELM FRYDERYK HEGEL

Refleksja filozoficzna dotycząca danej epoki historycznej możliwa jest dopiero wtedy, kiedy ta epoka się kończy.

Źródło: Englishsquare.pl Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Heglizm był krytykowany jeszcze za życia Hegla m.in. przez Schellinga i Schopenhauera. Z najostrzejszą jednakże krytyką wystąpili realiści: Johann Friedrich Herbart i jego zwolennicy. Warto podkreślić, że heglizm odegrał istotną rolę w kształtowaniu się marksizmu, którego twórcy (Marks, Engels) przejęli od Hegla metodę [dialektyczną](#), tyle że zastosowali ją do opisu nie świata ducha, ale świata materialnego. Przeniknęło także do marksizmu pojęcie alienacji. Współcześnie trudno byłoby mówić o heglizmie jako „uprawianym” kierunku filozoficznym, jednakże inspirację myślą Hegla odnajdziemy w wielu współczesnych pracach filozoficznych,

których podstawą jest myślenie w kategoriach historycznych czy socjologicznych; wśród licznych można wymienić Györgya Lukácsa, Theodora Adorna, Herberta Marcuse'a, związki z heglizmem wykazują także takie kierunki, jak strukturalizm czy dekonstrukcjonizm.

Od lewej: Dawid Friedrich Strauss, Ludwig Feuerbach, Karol Marks, Fryderyk Engels

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Hegel w Polsce

Heglizm był doktryną, której oddziaływanie miało szeroki zasięg, w tym także w Polsce, szczególnie w kręgu myślicieli związanych z [mesjanizmem](#). W wykładach Hegla w Berlinie uczestniczył Adam Mickiewicz. Interesowali się heglizmem Słowacki i szczególnie Krasiński, echa idei Hegla odnaleźć można w twórczości Norwida. Hegel wywarł duży wpływ na poglądy takich filozofów jak: Józef Maria Hoene-Wroński, Bronisław Trentowski, Karol Libelt, Józef Kramer. Na szczególną uwagę zasługuje August Cieszkowski, postulujący, wbrew Heglowi, włączenie do systemu refleksji nad przyszłością, która, jako synteza dawnej uczuciowości i współczesnej refleksyjności miała zrodzić czyn zmierzający do przekształcania świata. Do jego rozważań nawiązał z kolei Edward Dembowski, który uznał proces dziejowy jako swego rodzaju „twórczość”, tj. spontaniczną działalność ludu będącego najważniejszym czynnikiem historycznego postępu.

„BYŁ TYLKO JEDEN TAKI, CO MNIE ZROZUMIAŁ.
A I TEN MNIE NIE ZROZUMIAŁ.”

GEORG WILHELM FRYDERYK HEGEL

Słowa wypowiedziane przez Hegla na łożu śmierci (według H. Heinego)

Źródło: Englishsquare.pl Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Hegel w literaturze i kulturze

Filozofia Hegla oddziaływała mocno na twórców różnych epok, przede wszystkim jednak na romantyków. Koncepcja zmierzającego ku wolności ducha zapłodniła umysły wielu twórców, którzy próbowali w swych utworach odnajdywać sens dziejów, poszukiwać celu historii ludzkości. Dla literatury polskiej okresu romantyzmu ważne stały się idee wolnościowe, możliwość powiązania myśli Hegla z ideami mesjanicznymi. I tak w *Dziadach* Mickiewicz (choć deklarował się jako przeciwnik heglizmu) zawarł ideę, która cierpienia narodu polskiego łączyła z wizją przyszłego zbawienia całej ludzkości. W swej twórczości mistycznej Słowacki, od *Genezis z Ducha* po *Króla Ducha*, rozwijał wizję realizowania się ostatecznego celu historii, który określił jako „przeanielenie” (a więc wyzbycie się materialności i powrót do jedności z Bogiem), poprzez ofiary i cierpienia. Krasiński w *Nie-Boskiej komedii* nawiązywał do Hegłowskiej koncepcji tragizmu. Norwid nakreślił w *Promethidionie* historiozofię przyszłego zbawienia ludzkości poprzez powiązaną z ideałem piękną pracę. Idee Hegla powrócą w okresie Młodej Polski jako nawiązanie do romantyzmu (neoromantyzm), np. w dramatach Stanisława Wyspiańskiego. Zaznaczą także swoją obecność w katastroficznych utworach okresu międzywojennego. Warta odnotowania jest polemika z heglizmem w twórczości Czesława Miłosza (np. w *Traktacie poetyckim*), poety, który w *Zniewolonym umyśle*, pisząc o fascynacji intelektualistów ideologią stalinowską, użyje określenia „ukąszenie heglowskie”.

Słownik

absolut

(łac. *absolutus* – bezwarunkowy, niezwiązany) byt istniejący samoistnie, bez przyczyny, utożsamiany najczęściej z Bogiem; człowiek w myśl koncepcji Hegla uczestniczy w Absolucie, ale w toku codziennego życia nie ogarnia go w pełni

byt w sobie, byt dla siebie

(gr. *to on* lub *ousia*; łac. *ens* – byt) w systemie Hegla „byt w sobie” (*an sich*) to taki byt, który nie rozpoznał w pełni swej istoty, nie okazał się bowiem „bytem dla kogoś”; „byt dla siebie” natomiast to taki, który uzyskał świadomość własnej wolności, nadawania sensu własnej egzystencji

dialektyka

(łac. *dialectica*, *ars dialectica*, *ratio dialectica*) w tradycji sztuka dyskusowania, sposób dochodzenia do prawdy drogą dialogu, dyskusji, ścierania się racji; dla Hegla dialektyka oznaczała ruch myśli, która, przechodząc drogę od tezy przez antytezę do syntezy, ujawnia zarazem samą istotę pojmowania rzeczy

duch

w tradycji filozoficznej pojęcie ducha przeciwstawiano materii; Hegel uczynił ducha centralnym pojęciem swego systemu, ujmując dzieje kultury jako proces samopoznawania się ducha, który ostatecznie staje się bytem w sobie i dla siebie, tj. absolutem. Pojęcie to u Hegla otrzymało zatem społeczny i historyczny sens

mesjanizm

(hebr. *m'saħ* – mesjasz, pomazaniec) rodzaj namysłu religijno-filozoficznego, w którym uprzednio wskazany mesjasz (jednostkowy, jako mąż Opatrzności, lub zbiorowy, jako naród wybrany) wie dzie ludzkość, poprzez czasy burzy i naporu, ku świetlanej przyszłości; mesjanizm może łączyć się z millenaryzmem (ideą Królestwa Bożego na ziemi, które nastanie po okresie ciężkich przejść) czy z pasjonizmem (motywnem cierpień, jakie muszą spadać na jednostkę czy cały naród)

Audiobook

Polecenie 1

Wysłuchaj audiobooka. Zastanów się, do jakich motywów pochodzących z filozofii Hegla nawiązuje wiersz Miłosza? Zapoznaj się z poematem *Traktat poetycki* tego poety i spróbuj rozstrzygnąć, czy Miłosz przywołuje poglądy Hegla akceptująco, czy polemicznie?

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/P189XDix0>

Duch Dziejów

Kiedy pozłota z ramion rzeźb opada,

Kiedy litera z ksiąg prawa opada,

Naga jak oko zostaje świadomość.

Kiedy na metal i strzaskane liście

Ogniami lecą z tomów suche liście,

Nie ma okrycia drzewo zła i dobra.

Kiedy w kartoflach gaśnie skrzydło z płótna,

Kiedy rozdziera się żelazo z płótna,

Jest tylko słoma chat i nawóz krowi.

(...)

Gdzie wiatr zawiewa dymem z krematorium

I dzwoni w wioskach dzwon na Anioł Pański

Przechadza się Duch Dziejów, poświstuje.

Lubi te kraje obmyte potopem,

Bezkształtne odtąd i odtąd gotowe.

Mile mu błyska w opłotkach spódnica

Ta sama w Polsce, w Indiach i Arabii.

(...)

Już go zobaczył i poznał poeta,

Gorszego boga, któremu poddany

I czas, i losy jednodniowych królestw.

Twarz jego wielka jak dziesięć księżyców,

Na szyi łańcuch z nieobeschłych głów.

Bełkotać zacznie i utraci rozum.

Kto mu się skłoni będzie tylko sługą.

Gardzić nim będzie jego nowy pan.

Lutnie i gaje i wieńce laurowe!

Damy, książęta z mitrą, gdzie jesteście!

Was można było ucieszyć pochlebstwem,

Zręcznie w podskoku złapać worek złota.

On żąda więcej. Żąda krwi i ciała.

(...)

Czy ty, co nosisz rozsądny frak Hegla

I lubisz dzikie, wiatrom dane, strony,

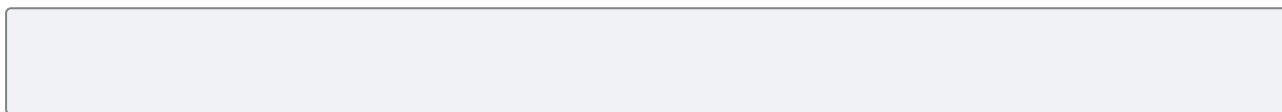
Przybrałeś sobie tylko nowe imię?
W zielonej torbie tajne biuletyny.
Poeta słyszy jego śmiech potężny:
Ja im za karę odebrałem rozum.
Nikt nie powstanie przeciw mojej woli.
Jakim wyrazem sięgnąć w to, co będzie,
Jakim wyrazem bronić szczęścia ludzi
- Ono ma zapach ziarnistego chleba -
Jeżeli nie zna poetycka mowa
Miar, jakie późnym potomkom przypadły?
Nas nie uczono. My wcale nie wiemy
Jak w jedno złączyć Wolność i Konieczność.
Dwa ostre brzegi we śnie zwiedza umysł.
Zguba nieziemskich, zguba promienistych,
Niebo szturmując, materią wzgardzili.
W niej ciepło, radość i zwierzęca siła.
Zguba rozważnych, zguba ociężałych.
Gwiazdę zaranną kłamstwami ogłuszają.
Dar, bardziej trwały niż śmierć i natura.

Źródło: Czesław Miłosz, III. Duch Dziejów, [w:] Czesław Miłosz, *Traktat poetycki*, Instytut Literacki, Paryż 1957.

Źródło: Englishsquare.pl Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Polecenie 2

Wysłuchaj audiobooka. Rozważ konflikt bohaterów *Nie-Boskiej komedii* Krasińskiego, Hrabiego Henryka i Pankracego, w kontekście tezy Hegla o „chytrości rozumu”.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/P189XDix0>

Maria Janion

Krasiński a Hegel

Nie-Boska Komedia Krasińskiego, będąca bardzo późną chronologicznie próbą odrodzenia „tragedii chrześcijańskiej”, czerpie jednocześnie nader ważne inspiracje z nowszej filozoficznej teorii tragizmu. Narodziny nowożytnego światopoglądu, w którym „sekularyzacja historii” odgrywa tak decydującą rolę, uniemożliwiały już rekonstrukcję dawnej tragedii, opartej na fundamentalnym dla niej zespole wyobrażeń religijnych. Pisząc swą romantyczną „tragedię chrześcijańską”, Krasiński musiał poszukiwać koniecznego dla tragedii systemu wartości nie tylko w chrześcijaństwie, lecz i w filozoficznej teorii tragizmu. Nie idzie tu zresztą o dosłownie rozumiane „wpływy”, które przenikały do dzieła Krasińskiego prawdopodobnie bardzo określonymi i pośrednimi drogami, lecz o pewien bliski współczesnym typ struktury tragizmu. Założenie to ujawniało stan romantycznej świadomości i jej zasadnicze konflikty. Zarazem jednak *Nie-Boska Komedia* była chyba jedną z ostatnich prób tego rodzaju. Wprowadzenie do tragedii transcendentnej koncepcji losu czy bóstwa stawało się bowiem coraz trudniejsze z chwilą, gdy konstytuował się nowożytny historyzm, a więc gdy Bóg został w romantycznym myśleniu wcielony w historię. Zamiast transcendentnego Boga rysuje się wizja immanentnej jego obecności w historii. Proces ten podsumowuje filozofia Hegla. Stając na gruncie podobnej tradycji filozofii historii i pragnąc zarazem napisać „tragedię chrześcijańską”, Krasiński ogromnie utrudniał sobie zadanie. Skazywał się bowiem na interferencję dwóch odmiennych i wyłączających się ciągów rozumowania: chciał być chrześcijaninem i historystą zarazem. *Nie-Boska Komedia* jest zatem próbą „chrześcijańskiej tragedii”. (...) Typ

struktury tragizmu *Nie-Boskiej Komedii* oparty jest na – zbliżonym do wyobrażeń heglowskich – przekonaniu częściowości, niepełności, względności racji przeciwnych, zwalczających się bohaterów tragicznych. Ich katastrofa pozwala na triumf pojednawczej prawdy uniwersalnej, występującej przeciw absolutyzacji stanowisk częściowych. (...) Obydwaj bohaterowie (*Nie-Boskiej komedii*) muszą zginąć przede wszystkim dlatego, że każdy z nich reprezentuje tylko rację niepełną, ułomną. Hrabiego Henryka, który wciela tragizm ginącej klasy, zmiecie rewolucja. Pankracego, triumfującego na ruinach starego świata, powali groźna wizja Chrystusa-sędziego, karzącego szaleństwo i jednostronność ludzkiego buntu. Moment, w którym zarówno hrabia Henryk, jak i Pankracy uświadamiają sobie jednostronność i częściowość własnych racji, stanowi jednocześnie moment ich upadku. Obydwaj bohaterowie umierają samotni i potępieni za swe zbrodnie – jednak po wypełnieniu swej misji w świecie historycznym.

Źródło: Maria Janion, *Krasiński a Hegel*, Państwowe Wydaw. Naukowe, 1965.

Źródło: Englishsquare.pl Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Polecenie 3

Postaraj się odnaleźć zarówno w świecie natury, jak i w świecie kultury przykłady przemian dialektycznych.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Czy Hegel był kontynuatorem jednego z nurtów filozofii? Jeśli tak, to jakiego?

- ☐ Filozofia Hegla jest kontynuacją idealistycznej filozofii niemieckiej.
- ☐ Filozofia Hegla jest kontynuacją analitycznej filozofii europejskiej.
- ☐ Hegel nie kontynuował żadnego nurtu w filozofii.

Ćwiczenie 2

Oznacz kolorem zielonym koncepcje filozoficzne, którymi zajmował się Hegel. Kolorem czerwonym oznacz niepoprawne odpowiedzi.

 zielony

 czerwony

teoria dialektycznej koncepcji bytu

idealizm obiektywny, psychologiczny i biologiczny

dzieje Ducha jako droga ku idealizmowi

rozumność historii

religia i sztuka jako formy poznawania absolutu

Ćwiczenie 3

W jaki sposób rozwija się dialektyka Hegla? Oznacz właściwe twierdzenia.

Hegel określił przeciwieństwo jako ☐ przejście w to, co inne ☐ dopełnianie się ☐.

Nowy etap jest efektem ☐ powrotu idei ☐ pojawiania się nowych idei ☐.

Sensowność powstałej idei podmiot rozpoznaje ☐ w jej odniesieniu do świata ☐
☐ w odniesieniu do Absolutu ☐.

Świat Hegel postrzega jako dynamiczną i autonomiczną ☐ całość ☐ jedność ☐.

Ćwiczenie 4

Które z idei heglizmu przejął marksizm?

☐ pojęcie alienacji

☐ metodę dialektyczną

☐ świat ducha

☐ teorię strukturalizmu

Ćwiczenie 5

Hegel pozostawił po sobie szkołę, z której wyodrębniły się dwa odłamy. Dopasuj do poszczególnych szkół rozwijane tam doktryny.

prawica heglowska

akceptacja aktualnego
porządku polityczno-prawnego

krytyka aktualnego porządku
politycznego

lewica heglowska (młodohegliści)

uzgadnianie koncepcji
teologicznych Hegla z doktryną
chrześcijaństwa

rozwijanie panteistycznego
aspektu doktryny Hegla

krytyka tradycji teologicznej

Ćwiczenie 6

W jaki sposób poszczególni pisarze polscy nawiązywali do filozofii Hegla?

Zygmunt Krasiński

wizja realizowania się ostatecznego
celu historii

Czesław Miłosz

historiozofia przyszłego zbawienia
ludzkości poprzez piękną pracę

Stanisław Wyspiański

idea zbawienia całej ludzkości przez
cierpienie narodu polskiego

Cyprian Norwid

polemika z Heglem; „ukąszenie
heglowskie”

Juliusz Słowacki

nawiązanie do romantyzmu

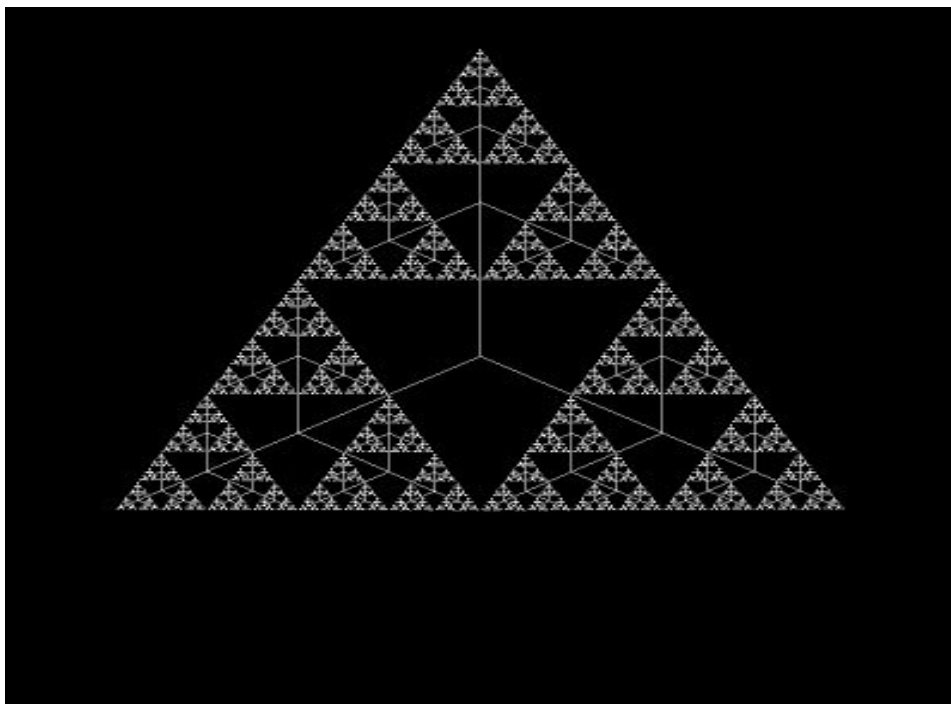
Adam Mickiewicz

heglowska koncepcji tragizmu

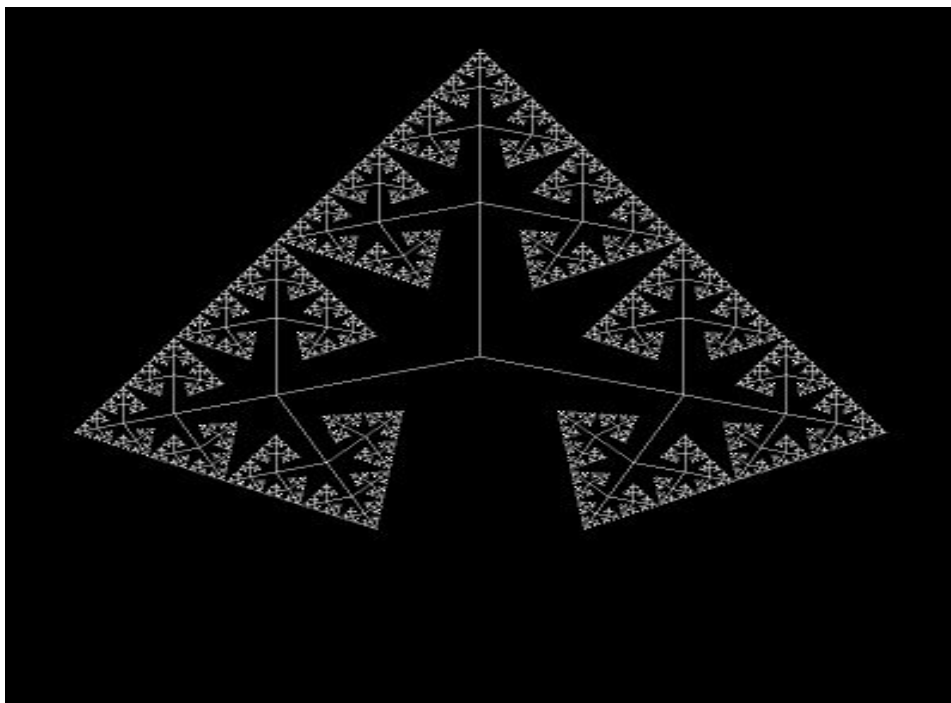
Ćwiczenie 7

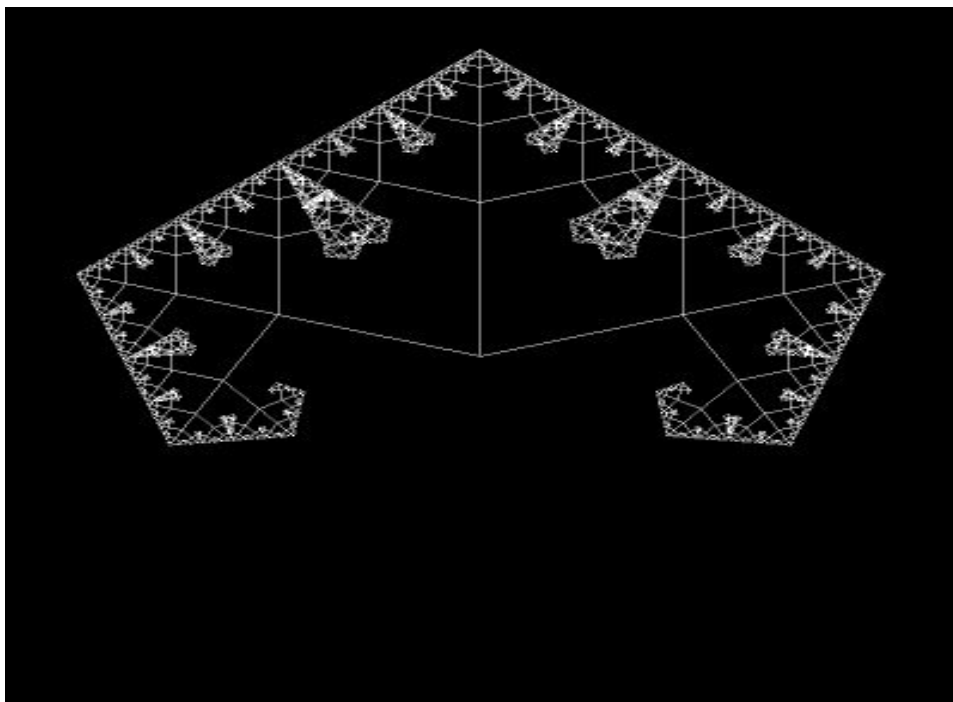
W jaki sposób trójkąt Sierpińskiego przedstawia system Hegla?

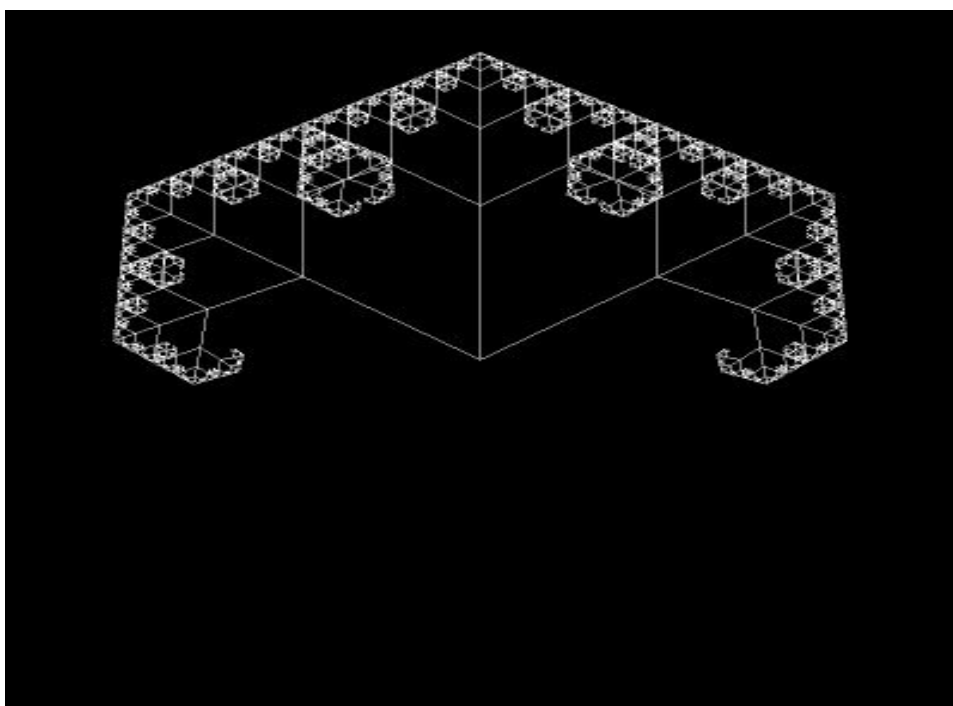
Źródło: licencja: CC BY-SA 4.0.

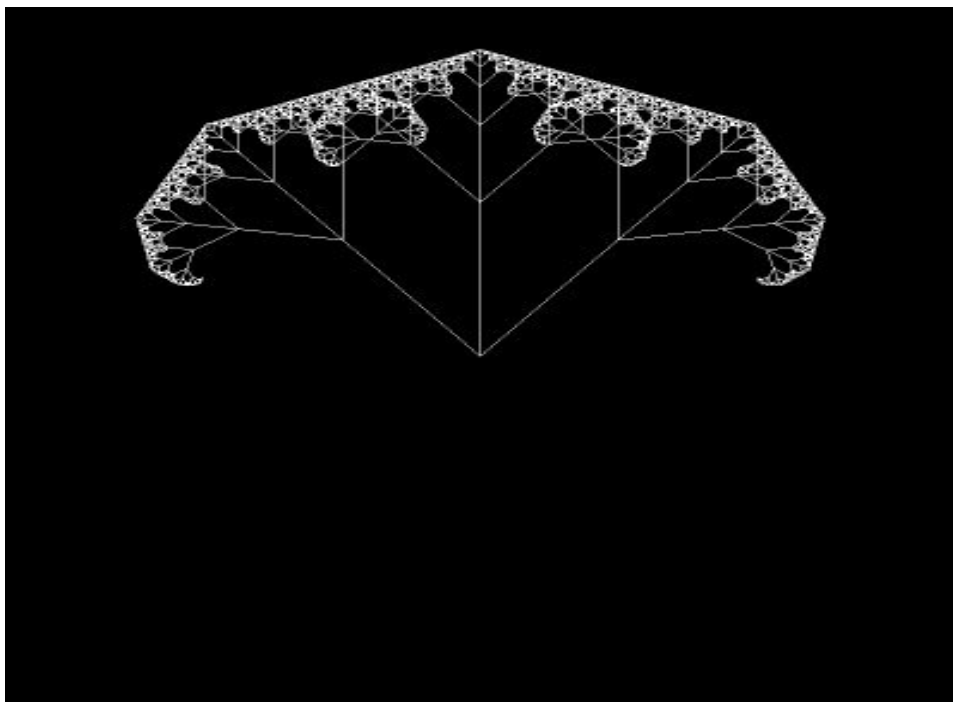
Źródło: licencja: CC BY-SA 4.0.

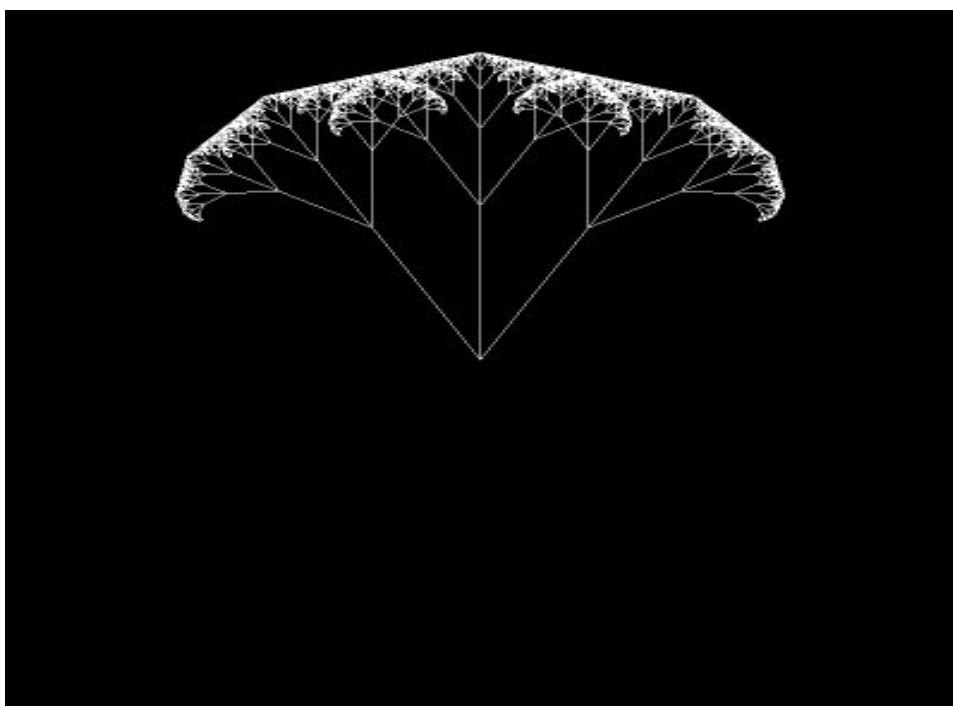
Źródło: licencja: CC BY-SA 4.0.

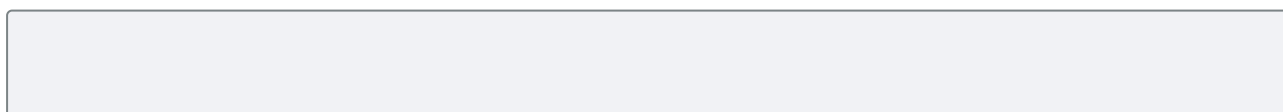
Źródło: licencja: CC BY-SA 4.0.

Źródło: licencja: CC BY-SA 4.0.

Źródło: licencja: CC BY-SA 4.0.

Ćwiczenie 8

Napisz esej na temat: „Miejsce człowieka w systemie filozoficznym Hegla”.

Dla nauczyciela

Autor: Ewa Orlewicz

Przedmiot: Filozofia

Temat: Georg Wilhelm Fryderyk Hegel. Część druga: wpływ i recepcja

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

II. Elementy historii filozofii.

7. Georg Wilhelm Friedrich Hegel. Uczeń:

3) określa główne cechy niemieckiego idealizmu oraz wymienia jego ważniejszych przedstawicieli;

4) przedstawia na wybranym przykładzie wpływ heglizmu na polską filozofię romantyczną;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;

- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele lekcji (językiem ucznia):

- Poznasz recepcję filozofii Hegla i stanowiska jej kontynuatorów.
- Przeanalizujesz znaczenie poglądów Hegla dla rozwoju myśli społecznej i historycznej.
- Prześledzisz wpływ Hegla na filozofię i literaturę.

Cele operacyjne. Uczeń:

- relacjonuje stanowiska kontynuatorów myśli Hegla;
- zajmuje stanowisko w dyskusji o znaczenie poglądów Hegla dla rozwoju myśli społecznej i historycznej;
- omawia wpływ Hegla na filozofię i literaturę.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm;
- nauczanie wyprzedzające.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;

- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. **Przygotowanie do zajęć.** Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia e-materiał: „Georg Wilhelm Fryderyk Hegel. Część druga: wpływ i recepcja” uczestnikom zajęć. Prosi uczniów o przygotowanie prezentacji na podstawie informacji zawartych w sekcji „Przeczytaj”. Uczniowie mają za zadanie przygotować przykłady z tekstów kultury oraz z życia ilustrujące zagadnienia związane z tematem lekcji.
2. Nauczyciel prosi uczniów o zapoznanie się z medium w sekcji „Audiobook”.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel loguje się na platformie i na tablicy interaktywnej lub za pomocą rzutnika wyświetla stronę tytułową e-materiału. Następnie prosi wybraną osobę o odczytanie tematu lekcji oraz celów. Wspólne ustalenie kryteriów sukcesu.
2. **Dyskusja wprowadzająca.** Nauczyciel, po wyświetleniu dostępnego w panelu użytkownika raportu, weryfikuje przygotowanie uczniów do lekcji: sprawdza, którzy uczestnicy zajęć zapoznali się z udostępnionym przed lekcją e-materiałem. Jeśli większość uczniów nie przeczytała tekstu, nauczyciel inicjuje rozmowę kierowaną wprowadzającą w temat.

3. Krótka rozmowa wprowadzająca w temat lekcji: *Znaczenie poglądów Hegla dla rozwoju myśli społecznej i historycznej.*

Faza realizacyjna:

1. **Praca z tekstem.** W zależności od stanu przygotowania uczniów do lekcji nauczyciel prosi o indywidualne, ciche zapoznanie się z tekstem w sekcji „Przeczytaj” lub od razu przechodzi do podziału uczniów na kilka grup, które na podstawie e-materiału układają pytania do quizu dla innych grup. Następnie nauczyciel wraz z uczniami określa zasady rywalizacji i punktowania dobrych odpowiedzi (np. gra na czas lub na liczbę poprawnych odpowiedzi).
Przeprowadzenie gry w klasie. Nauczyciel lub wybrany uczeń dba o prawidłowy przebieg quizu zgodnie z wcześniejszymi ustaleniami. Nauczyciel nagradza zwycięską drużynę, np. ocenami za aktywność.
2. **Praca z multimediami.** Nauczyciel wyświetla na tablicy interaktywnej materiał z sekcji „Audiobook”. Wybrany uczeń odczytuje treść polecenia: 1 Klasa dzieli się na grupy i opracowuje propozycje odpowiedzi. Przedstawiciel wskazanej grupy prezentuje propozycję rozwiązania zadania, a pozostali uczniowie komentują. Nauczyciel w razie potrzeby uzupełnia odpowiedzi uczniów, udzielając im informacji zwrotnej.
Następnie nauczyciel prosi wybranego ucznia o odczytanie polecenia nr 3. Uczniowie pracują w parach. Odpowiedź na polecenie jest przygotowana na forum, jaki efekt wspólnej dyskusji.
3. **Praca z tekstem źródłowy.** Jeśli starczy czasu, uczniowie zapoznają się z tekstem Marii Janion w sekcji „Audiobook”. Następnie uczniowie dzielą się na 4 grupy i opracowują polecenia nr 3. Kolejno porównują swoje odpowiedzi.. Nauczyciel udziela informacji zwrotnej.
4. Nauczyciel przechodzi do sekcji „Sprawdź się”. Zapowiada uczniom, że w kolejnym kroku będą rozwiązywać ćwiczenia – od najprostszych do najtrudniejszych – i będą to robić wspólnie. Wybrana osoba czyta po kolei polecenia. Po każdym przeczytanym poleceniu nauczyciel daje uczniom określony czas na zastanowienie się, a następnie ochotnik udziela odpowiedzi. Reszta uczniów ustosunkowuje się do niej, proponując swoje pomysły. Nauczyciel

w razie potrzeby koryguje odpowiedzi, dopowiada istotne informacje, udziela uczniom informacji zwrotnej.

Faza podsumowująca:

1. Uczniowie, na podstawie wiedzy zdobytej przed lekcją oraz podczas lekcji, układają trzy zadania quizowe związane z tematem zajęć, które następnie dają do rozwiązania wybranej osobie z klasy. W ten sposób utrwalają zdobytą wiedzę i umiejętności.
2. Wszyscy uczniowie podsumowują zajęcia, zwracając uwagę na nabyte umiejętności.

Praca domowa:

1. Napisz esej na temat: *Miejsce człowieka w systemie filozoficznym Hegla*.

Materiały pomocnicze:

- Drozdowicz Z., *Czego powinni nauczyć się filozofowie i czego mogą oni nauczyć innych?*, w: „Filo-Sofija” 26(2014/3), s. 29–40.
- Tatarkiewicz W., *Historia filozofii*, tom 3, Warszawa 2005.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

- Uczniowie zapoznają się z multimedium w sekcji „Audiobook” i przygotowują do niego pytania. Następnie zadają je sobie nawzajem, sprawdzając stopień przyswojenia jego treści.